

Я. Ю. Цимбаленко,
к. держ. упр., доцент, уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції в КПІ
ім. Ігоря Сікорського,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2717-4321>
Л. М. Прохор,
студентка кафедри теорії та практики управління факультету соціології і права,
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8575-8897>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.19.206

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ З ПИТАНЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК РЕСУРСНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАМОВНИКІВ

Y. Tsymbalenko,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Authorized Person for the Prevention
and Detection of Corruption in Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine
L. Prokhor,
Student of the Department of Management Theory and Practice of the Faculty
of Sociology and Law, National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

PROFESSIONALIZATION OF AUTHORIZED PERSONS IN MATTERS OF PUBLIC
PROCUREMENT AS A RESOURCE FACTOR IN THE FORMATION
OF THE CORPORATE CULTURE OF CUSTOMERS

У статті досліджено вплив рівня професіоналізації уповноважених осіб на організацію публічних закупівель. Визначено, що недостатній рівень професіоналізації уповноважених осіб у сфері публічних закупівель є серйозною проблемою, яка впливає на ефективність та прозорість функціонування всієї системи. Зазначено, що публічні закупівлі є важливим елементом державного управління та потребують висококваліфікованих фахівців, здатних приймати рішення, що відповідають вимогам законодавства й принципам етичної поведінки. Проте часто уповноважені особи не мають достатньої підготовки та досвіду, що призводить до помилок у плануванні, виборі постачальників та укладенні договорів.

Визначено, що низький рівень знань у галузі закупівель знижує ефективність використання державних коштів і створює ризики виникнення корупційних схем. Як результат, організація може зазнавати втрат як фінансових, так і репутаційних, що негативно позначається на формуванні корпоративної культури інституцій публічного сектору. Корпоративна культура є інструментом підвищення рівня професійної компетентності та підвищення рівня довіри до влади і суб'єктів владних повноважень.

Успішна корпоративна культура повинна базуватися на прозорості, відповідальності та професіоналізмі і тотожних принципах, що притаманні й публічним закупівлям.

Доведено, що забезпечення ефективного використання коштів державного й місцевого бюджетів є запорукою збереження ресурсної бази держави та місцевого самоврядування.

Зроблено висновок, що підвищення рівня професіоналізації фахівців у сфері публічних закупівель є важливим кроком для розвитку корпоративної культури в державних організаціях. Навчання, підвищення кваліфікації та впровадження стандартів професійної етики допоможуть покращити ефективність та забезпечити належний контроль над витратами.

The article examines the impact of the level of professionalization of authorized persons on the organization of public procurement at all levels of state administration. It was determined that the insufficient level of professionalization of authorized persons in the field of public procurement is a serious problem that affects the efficiency and transparency of the functioning of the entire public procurement system. It is noted that public procurement is an important element of public administration, and therefore requires highly qualified specialists capable of making decisions that meet modern requirements of legislation and principles of ethical behavior. However, often authorized persons do not have sufficient training and practical experience, which leads to errors in planning, organization, implementation, selection of suppliers and conclusion of contracts.

It was determined that a low level of knowledge in the field of public procurement reduces the efficiency of the use of public funds and creates risks of corruption schemes. As a result, the organization may experience both financial and reputational losses, which negatively affects the formation of the corporate culture of public sector institutions. Corporate culture is an important tool for increasing the level of professional competence and increasing the level of trust in the authorities and subjects of authority.

A successful corporate culture should be based on transparency, responsibility and professionalism, and the same principles inherent in public procurement.

It has been proven that ensuring the effective use of funds from the state and local budgets is a guarantee of preserving the resource base of the state and local self-government.

It was concluded that increasing the level of professionalization of specialists in the field of public procurement is an important step for the development of corporate culture in public organizations. Training, professional development and implementation of professional ethics standards will help improve the efficiency of the work of authorized persons in the field of public procurement and, accordingly, ensure proper control over costs at all stages of these procurements.

Ключові слова: публічні закупівлі, уповноважена особа, професіоналізація, корпоративна культура, ресурсний фактор, компетентність.

Key words: public procurement, authorized person, professionalization, corporate culture, resource factor, competence.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Недостатній рівень професіоналізації уповноважених осіб є проблемою для якісного функціонування системи публічних закупівель в Україні, адже це безпосередньо впливає на ефективність використання державних коштів. Актуальність нашого дослідження зумовле-

на необхідністю вдосконалення механізмів підвищення кваліфікації та оцінювання компетентності фахівців з публічних закупівель у контексті формування корпоративної культури замовників.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичною основою для вивчення питання діяльності уповноважених осіб з публічних закупівель стали

дослідження таких науковців, як Г. Піга, К. Хартманн, Е. Босіо, Н. Бігун, О. Шатковський, О. Литвиненко, Л. Гриня. Проаналізовано нормативну й законодавчу базу України у сфері публічних закупівель, зокрема Закон України "Про публічні закупівлі", Стратегію реформування системи публічних закупівель на 2024—2026 роки, а також професійний стандарт "Фахівець з публічних закупівель". Враховано статистичні дані щодо публічних закупівель.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у визначенні способів удосконалення діяльності уповноважених осіб з питань публічних закупівель як ресурсного фактору формування корпоративної культури замовників. Завданнями нашого дослідження є аналіз поточного стану професіоналізації у сфері публічних закупівель, виявлення проблем у системі оцінювання компетентності уповноважених осіб, а також розроблення рекомендацій щодо вдосконалення механізмів професійного розвитку фахівців з публічних закупівель.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Система публічних закупівель відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного ресурсного забезпечення публічних інституцій, використання державних коштів і розвитку економіки України. Ефективність діяльності публічних інституцій визначається системою правил та норм, стандартів та підходів, що, зокрема є елементами корпоративної культури організації. Ключовою особою в процесі ресурсного забезпечення діяльності публічних інституцій є уповноважена особа з питань публічних закупівель. Тобто можна стверджувати, що уповноважена особа з питань публічних закупівель є суб'єктом корпоративних відносин та впливовим фактором формування культури організації. Уповноважена особа виступає комунікатором із зовнішнім світом та провідником основної ідеї доброчесності організації.

Основним законом, що регулює сферу публічних закупівель, є Закон України "Про публічні закупівлі" від 25.12.2015 № 922-VIII [1] (далі — Закон). Відповідно до пункту 33 частини першої статті 1 цього закону, уповноважена особа (особи) — службова, посадова та інша фізична особа замовника, визначена відповідальною за організацію та проведення процедур закупівлі згідно із цим Законом на підставі власного розпорядчого рішення або трудового договору (контракту) [1].

Варто зазначити, що діяльність уповноважених осіб супроводжується низкою проблем, які недостатньо або повністю не врегульовані правилами й нормами законодавства України та корпоративної культури організації, що повинні забезпечити підвищення ефективності й прозорості системи публічних закупівель загалом.

В Україні, згідно з даними Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів Державного казначейства, налічується близько 50 тисяч розпорядників та отримувачів бюджетних коштів, які відіграють ключову роль в управлінні значними фінансовими ресурсами, що спрямовуються на забезпечення потреб державних і муніципальних інституцій [2]. Ці суб'єкти

освітньої, медичної, інфраструктурної, соціальної та інших публічних сфер здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг, що є необхідними для функціонування державного та муніципального сектору.

Значна кількість розпорядників та отримувачів бюджетних коштів демонструє масштабність системи публічних закупівель в Україні. На сьогодні важливим завданням у сфері управління публічними закупівлями є забезпечення прозорості та ефективності всіх процесів задля формування довіри громадськості та запобігання можливим зловживанням. Кожен із розпорядників і отримувачів бюджетних коштів має обов'язки та права у сфері управління бюджетними коштами, що вимагає суворого дотримання законодавства й використання сучасних технологій для оптимізації процесів закупівель, зокрема формування внутрішньо-організаційної культури ресурсозбереження та економії бюджетних коштів.

Завдяки активній діяльності уповноважених осіб система публічних закупівель забезпечує своєчасне і якісне виконання завдань, які постають перед державними та муніципальними установами. Певним недоліком такої системи закупівель є брак єдиних стандартів до ресурсного фактору формування корпоративної культури, адже лише стала й комплексна корпоративна культура може забезпечити прозорі відносини в межах організації.

Для забезпечення ефективного здійснення закупівель у юридичних особах публічного права, після тривалої еволюції системи публічних закупівель, було визначено працівника зі специфічними функціями — уповноважену особу з питань публічних закупівель. Ця особа відіграє ключову роль у реалізації та контролі процесу закупівель, забезпечуючи відповідність усіх процедур чинному законодавству. Уповноважена особа відповідає за організацію процедур закупівель, оцінювання пропозицій, укладення договорів та моніторинг їх виконання. Її діяльність спрямована на підвищення прозорості, ефективності та підзвітності процесу закупівель, що є важливим для раціонального використання державних ресурсів.

Діяльність уповноваженої особи є важливим кроком у централізації та професіоналізації системи закупівель, адже сприяє мінімізації корупційних ризиків та через призму культури організації, — підвищенню довіри суспільства до державних інституцій. Стаття 11 Закону України "Про публічні закупівлі" визначає, що організація закупівельної діяльності замовника покладається на відповідальну за організацію та проведення процедури закупівлі / спрощеної закупівлі особу (далі — уповноважена особа).

У стратегічному розрізі діяльності публічної інституції уповноважена особа вирішує питання, які у загальному розумінні постають перед управлінням публічними закупівлями, зокрема під час збройної агресії зі сторони РФ:

1. Стратегічне планування є критично важливим для визначення пріоритетів у закупівлях і забезпечення потреб оборони та безпеки країни. Необхідно враховувати не лише поточні потреби, а й можливі перспективи розвитку ситуації.

2. Реагування на зміни. В умовах воєнного стану ситуації можуть змінюватися дуже швидко, тому важ-

ливо мати гнучкість і вчасно реагувати на нові обставини, щоб адаптувати процеси публічних закупівель у разі потреби.

3. Швидкість та ефективність. На сьогодні ефективне і своєчасне виконання умов публічних закупівель, зокрема постачання необхідних товарів і послуг, є запорукою безпеки та ефективної роботи всіх процесів у країні.

4. Прозорість та відкритість. Попри обмеження щодо прозорості публічних закупівель, спричинених воєнним станом, важливо забезпечити максимально можливий рівень відкритості на всіх етапах закупівель. Це сприятиме підвищенню довіри до владних структур та запобіганню корупції.

5. Управління ризиками. Через воєнний стан кількість ризиків під час публічних закупівель збільшується, вони можуть бути пов'язані з логістикою поставок, підвищенням цін або маніпуляціями з боку недобросовісних постачальників. Саме тому управління ризиками в процесі публічних закупівель має включати аналіз цих ризиків та розробку стратегій їх мінімізації.

6. Координація з іншими галузями. У воєнний час публічні закупівлі часто пов'язані з потребами оборони та безпеки країни. Тому важливо забезпечити ефективну координацію й комунікацію з військовими, правоохоронними та іншими органами держави для ефективного вирішення спільних завдань.

7. Контроль за витратами. Фінансові можливості держави під час воєнного стану обмежені, тому контроль за витратами в публічних закупівлях має велике значення. Варто забезпечити ефективне використання ресурсів і мінімізувати витрати там, де це можливо [3].

Відповідно до Наказу Міністерства економіки України № 40 від 08.06.2021 року "Про затвердження Примірного положення про уповноважену особу" (далі — Положення), перед уповноваженою особою постають також і операційні завдання, зокрема:

- планування закупівель і формування річного плану закупівель в електронній системі закупівель;
- проведення попередніх ринкових консультацій з метою аналізу ринку;
- здійснення вибору процедури закупівлі;
- проведення процедур закупівель / спрощених закупівель;
- забезпечення укладання рамкових угод;
- забезпечення рівних умов для всіх учасників, об'єктивний та чесний вибір переможця процедури закупівлі / спрощеної закупівлі;
- забезпечення складання, затвердження та зберігання відповідних документів з питань публічних закупівель, визначених Законом України "Про публічні закупівлі" (далі — Закон);
- забезпечення оприлюднення в електронній системі закупівель інформації, необхідної для виконання вимог Закону;
- забезпечення надсилання в електронному вигляді до органу оскарження інформації, документів та матеріалів щодо проведення процедур закупівель у разі отримання запиту від органу оскарження;
- взаємодія з органами, що здійснюють контроль у сфері публічних закупівель під час виконання ними своїх функцій відповідно до законодавства;

— здійснення інших дій, передбачених Законом, трудовим договором (контрактом) або розпорядчим рішенням замовника [4].

Так, уповноважена особа — це посадова особа, або особа, що виконує повноваження, яка має низку навичок, що відповідають професійним компетентностям менеджерів середньої ланки.

Наказом Міністерства соціальної політики України № 234 від 18.02.2019 року затверджено професійний стандарт "Фахівець з публічних закупівель", де визначено, що назва професії особи, що здійснює публічні закупівлі згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010, це фахівець з публічних закупівель [5].

Тобто у професійній сфері публічних закупівель інституалізовано посаду фахівця з публічних закупівель, що може стати початком для подальшого професійного розвитку публічних закупівель та сталим фактором формування елементів корпоративної культури публічних інституцій.

Водночас пункт 21 Положення утворює неузгодженість у діяльності цієї гілки управління організацією, адже визначає право замовника призначати уповноважену особу без дотримання вимог Стандарту та професійної компетенції, а саме: уповноважена особа визначається або призначається замовником одним із таких способів:

- через покладення на працівника зі штату функцій уповноваженої особи як додаткової роботи з відповідною доплатою згідно із законодавством;
- через введення до штатного розпису окремої посади, на яку буде покладено обов'язки виконання функцій уповноваженої особи (уповноважених осіб);
- через укладення трудового договору (контракту) згідно із законодавством.

У Положенні визначено, що уповноважена особа — це не фахівець з публічних закупівель, як передбачено професійним стандартом, а лише функція уповноваженої особи.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 року № 76-р "Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024—2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024—2025 роках" (далі — Стратегія реформування системи публічних закупівель) зазначається, що одним із важливих завдань інституційної реформи є подальша професіоналізація сфери публічних закупівель, що дозволить підвищити якість та керуваність процесом організації процедур закупівлі, забезпечить економію публічних коштів, посилить підзвітність замовників та інтегрує функцію публічних закупівель у цілісну систему управління державними фінансами. Професіоналізація публічних закупівель розглядається як необхідна складова адаптації до міжнародних стандартів та оптимізації в єдиній системі централізованих і децентралізованих публічних закупівель [6].

Важливість здійснення публічних закупівель для розвитку та підтримання економіки України не можна недооцінювати, оскільки кількість суб'єктів господарювання, які брали участь у публічних закупівлях згідно зі звітом Міністерства економіки України за 2022 рік, становила 242067 суб'єктів, що майже на 9 відсотків менше, ніж у 2021 році. При цьому середня кількість тен-

дерних пропозицій у 2022 році становила 2,47 у відкритих торгах, 2,71 у відкритих торгах із публікацією англійською мовою (вище порогових значень ЄС), 2,87 у закупівлях за рамковими угодами. У 2022 році в публічних закупівлях України взяли участь понад 250 учасників-нерезидентів із 46 країн світу (найбільше договорів про закупівлю укладено з учасниками з Польщі, Швейцарії, Франції, Туреччини та Литви) [6].

Так, наприклад, за інформацією заступниці Міністра економіки України Н. Бігун, протягом березня 2024 року публічні замовники через систему Prozorro оголосили закупівлі на 87,8 млрд грн. Це суттєво більше, ніж у лютому 2024 року, коли було оголошено закупівель на 74,3 млрд грн [7]; протягом травня 7,3 тисячі публічних замовників оголосили закупівлі через систему Prozorro на 128,3 млрд грн. Це на 63 відсотки більше за показники у квітні, коли було оголошено закупівлі на 78,5 млрд грн [8]. Це означає те, що держава покладає на уповноважених осіб з публічних закупівель витрачання коштів Державного та місцевих бюджетів з метою забезпечення безперервного функціонування держави.

В умовах збройної агресії та економічної кризи в Україні набуває все більшого значення відповідальність уповноважених осіб за витрачання публічних коштів. Стаття 44 Закону визначає відповідальність уповноважених осіб, згідно з якою за порушення вимог, установлених Законом та нормативно-правовими актами, прийнятими на виконання Закону, уповноважені особи несуть відповідальність згідно із законами України.

За придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель / спрощених закупівель, укладення договорів, що передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель / спрощених закупівель, визначених Законом, та за порушення вимог цього Закону службові (посадові) особи, уповноважена особа замовника та керівники замовників несуть відповідальність згідно із законами України.

Основні види відповідальності для уповноважених осіб передбачені:

- Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Відповідно до статті 164-14 КУпАП, уповноважена особа несе відповідальність у розмірі відста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1 700 грн) до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (85 000 грн) [9];

- Кодексом законів про працю України (КЗпП); уповноважені особи можуть притягатися до дисциплінарної відповідальності у вигляді догани та звільнення, що передбачено статтями 147-152 [10];

- Цивільним кодексом України; уповноважені особи за порушення господарського та цивільного обігу можуть бути притягнуті до цивільно-правової відповідальності, що передбачена статтями 22-23, які визначають поняття збитків та моральної шкоди [11];

- Кримінальним кодексом України, у якому визначено перелік статей, що пов'язані зі зловживаннями у сфері закупівель, що є найсуворішою мірою відповідальності за виявлені правопорушення [12].

Необхідно зазначити, що галузь закупівель є найбільш корумпованою галуззю публічної діяльності, відповідальність за корупцію та правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Так, враховуючи вищевикладене, можна зробити хибний висновок, що працівник замовника, який виконує лише функцію уповноваженої особи з питань публічних закупівель, не обіймає посаду та не має офіційного статусу, може стати суб'єктом відповідальності, зокрема кримінальної.

На нашу думку, такий управлінський підхід до визначення правосуб'єктності уповноважених осіб недосконалий. Оскільки є порушення основної логічної фабули трудових правовідносин: професійна компетенція — дає право обіймати посаду; посада — має певні професійні вимоги, зокрема і до рівня освіти та професійних компетентностей (знання, розуміння та навички); посадові обов'язки — визначають обов'язки особи за посадою (стратегічні, тактичні або операційні залежно від статусу посади); відповідальність — за невиконання або не належне виконання працівником обов'язків за посадою.

Станом на сьогодні та згідно з абзацом 2 пункту 8 статті 11 Закону, уповноважена особа для здійснення своїх функцій підтверджує рівень володіння необхідними (базовими) знаннями у сфері публічних закупівель на вебпорталі Уповноваженого органу через проходження безкоштовного тестування [1].

За результатами, розміщеними на Prozorro, у 2021 році тестування пройшли понад 20 тисяч уповноважених осіб; у 2022 році — понад 13 тисяч уповноважених осіб; у 2023 році — більше 7 тисяч уповноважених осіб [13].

Тобто протягом 3 років усього 40 тисяч уповноважених осіб пройшли первинне або повторне тестування, хоча в електронній системі публічних закупівель працює більше 50 тисяч уповноважених осіб.

Одним із викликів, пов'язаних із формуванням культури доброчесності в організації, як елементу та основи корпоративної культури, пов'язаний з професіоналізацією фахівців публічного сектору. Є потреба створення умов для розвитку осіб, які залучені до закупівельної діяльності, створення умов для можливості не лише професійного розвитку, а й кар'єрного зростання, зокрема створення передумов для посилення важливості ролі та функцій публічних закупівель у загальній структурі напрямів діяльності замовника. Варто наголосити на цінності закупівельної функції та необхідності спрямування людських і матеріальних ресурсів на її підсилення для кожного замовника, що надасть можливості для розвитку кар'єрних перспектив уповноважених осіб та осіб, які залучені до закупівельної діяльності, у результаті чого буде створено сильне професійне середовище [6].

Стратегія реформування системи публічних закупівель передбачає, зокрема, професіоналізацію публічних закупівель, а саме:

- підвищення ефективності регулювання професійної діяльності суб'єктів сфери публічних закупівель із визначенням рівнів, структури компетенцій та організаційної архітектури замовників і запровадженням рекомендацій та нормативно-правових актів, які встановлюють відповідні вимоги;

— впровадження заходів, пов'язаних із професійним розвитком та навчанням;

— розширення компетенцій у сфері публічних закупівель на центральному та регіональному рівні.

Проте передбачені Стратегією реформування системи публічних закупівель механізми не завжди будуть забезпечувати достатній рівень кваліфікації для ефективного виконання функцій уповноваженої особи. Тестування уповноважених осіб, що на сьогодні здійснюється на сайті Prozorro, має певні недоліки:

— обмеженість формату тестування та брак практичного компонента. Тестовий формат часто перевіряє лише теоретичні знання, а не практичні навички. Множинний вибір відповідей не дозволяє оцінити здатність до аналітичного мислення та вирішення складних ситуацій;

— брак перевірки soft skills. Тестування не оцінює такі важливі навички, як комунікація, ведення переговорів, управління проектами, проте ці навички критично важливі для ефективної роботи у сфері публічних закупівель;

— статичність знань. Законодавство та практики у сфері публічних закупівель постійно змінюються. Одноразове тестування не гарантує актуальності знань упродовж тривалого часу;

— брак диференціації за рівнем складності. Єдиний тест не враховує різні рівні відповідальності та складності закупівель у різних організаціях. Не враховуються специфічні вимоги до знань у різних галузях (медицина, будівництво тощо);

— можливість "механічного" проходження. Існує ризик, що особи можуть просто запам'ятати правильні відповіді без глибокого розуміння матеріалу. Також під час тестування немає контролю за самостійністю проходження тесту, зокрема відеоспостереження або наглядання, як це практикується на ЄВІ;

— обмеженість оцінки етичних стандартів. Тестування не дозволяє оцінити етичні стандарти й доброчесність уповноваженої особи, що є важливим для запобігання корупції та конфлікту інтересів;

— недостатній рівень перевірки. Базовий рівень знань може бути недостатнім для складних закупівель, детального аналізу ринку та формування ефективних стратегій закупівель;

— брак постійного професійного розвитку. Одноразове тестування не стимулює до постійного підвищення кваліфікації, потрібен налагоджений механізм регулярного оновлення знань та навичок;

— обмеженість технічної оцінки. Не враховується рівень володіння необхідними технічними інструментами та програмним забезпеченням.

Для вдосконалення цього механізму варто розглянути впровадження комплексної системи оцінювання, яка включала б регулярне підвищення кваліфікації, практичні завдання, диференціацію за рівнями складності та галузевою специфікою, а також оцінку soft skills та етичних стандартів.

Законодавством не передбачена обов'язковість проходження регулярного тестування уповноважених осіб, хоча система публічних закупівель є вкрай динамічною підгалуззю публічних фінансів. Недостатня професійна компетентність уповноважених осіб через брак

необхідних знань у динаміці змін законодавства, а також низький рівень управління доступу уповноважених осіб до проведення закупівель має негативні наслідки для ефективності публічних закупівель.

За інформацією Інфобокс Prozorro: "Наразі тестування проходити не потрібно і найближчим часом воно не передбачене. Терміну дії сертифікату немає" [14].

Затвердження професійного стандарту "Фахівець з публічних закупівель" (далі — Стандарт) є значним кроком для вирішення проблеми статусу уповноваженої особи, її кваліфікації та професійних навичок. Цей Стандарт затверджено наказом Міністерства економіки України від 14.09.2023 року № 13580 та введено в дію з 25.09.2023 року [15]. Стандарт затверджено задля вирішення таких проблем:

1. Комплексне оцінювання компетенцій: стандарт передбачає оцінювання широкого спектру компетенцій, що перевищує межі простого тестування. Це включає знання, уміння та навички у різних аспектах закупівельної діяльності, що дозволяє більш ґрунтовно оцінити кваліфікацію фахівця.

2. Диференціація рівнів кваліфікації: введення 4 рівнів професійної кваліфікації дозволяє враховувати різні рівні складності закупівель та відповідальності.

3. Акцент на практичні навички: стандарт включає вимоги до практичних навичок, що може стимулювати розробку більш практично-орієнтованих методів оцінювання та навчання.

4. Увага до soft skills: у стандарті увагу приділено таким soft skills, як комунікація, робота в команді, аналітичне мислення.

5. Етичні стандарти: стандарт включає вимоги до етичної поведінки, що може стимулювати розробку методів оцінювання етичних компетенцій.

6. Постійний професійний розвиток: стандарт може стати основою для розроблення програм постійного професійного розвитку, що вирішить проблему статичності знань.

7. Галузева специфіка: стандарт враховує специфіку різних галузей, що може сприяти розвитку спеціалізованих знань та навичок.

8. Технічні компетенції: включення вимог до технічних навичок може стимулювати розвиток відповідних компетенцій у фахівців.

9. Основа для оновлення системи оцінювання: стандарт може стати підставою для модифікації наявної системи тестування та розроблення більш комплексних методів оцінювання.

10. Стимул для освітніх програм: затвердження стандарту може стимулювати розвиток спеціалізованих освітніх програм у сфері публічних закупівель.

11. Підвищення престижу професії: стандартизація вимог може сприяти підвищенню престижу професії та залученню більш кваліфікованих кадрів.

12. Гармонізація з європейськими стандартами: стандарт розроблено з урахуванням європейських практик, що сприяє інтеграції української системи публічних закупівель у європейський простір.

Необхідно звернути увагу, що "фахівець з публічних закупівель" та "уповноважена особа" — не тотожні за своїм змістом поняття і статуси. Компетенції фахівця з публічних закупівель — це вимоги до посади з усіма

подальшими правовими наслідками, зокрема і можливістю притягнення до відповідальності про яку зазначалось вище. Водночас статус уповноваженої особи все ще залишається поза межами норм трудового законодавства, адже її функції та правові відносини з працедавцем залишаються не врегульованими, що є хібною управління.

Важливо зазначити, що станом на сьогодні потребує до необхідності приведення статусу уповноваженої особи до вимог Стандарту. Крім цього, затвердження Стандарту не вплинуло на прийняття управлінських дій щодо розробки відповідних освітніх програм, методів оцінювання, механізмів сертифікації та підтримки з боку державних органів, освітніх установ та професійної спільноти для розвитку фаховості працівників з публічних закупівель.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, стратегія реформування системи публічних закупівель передбачає низку заходів із реформування публічних закупівель, зокрема це подальша професіоналізація публічних закупівель та оновлення професійного стандарту "Фахівець з публічних закупівель".

Окрім цього, розвиток галузі публічних закупівель і вдосконалення правосуб'єктності уповноважених осіб та фахівців з публічних закупівель потребує інтеграції вимог Стандарту в систему державного управління. Насамперед — це введення до штатних розписів більшості замовників посади "фахівець з публічних закупівель", а також формування кваліфікаційних вимог до особи, яка обійматиме цю посаду.

Розроблення методики оцінювання компетенцій фахівців має стати основою для професіоналізації публічних закупівель. Важливим кроком є впровадження системи регулярної (1 раз на рік) атестації цих фахівців, що гарантуватиме актуальність знань у динамічній сфері публічних закупівель. Створення механізмів стимулювання професійного розвитку фахівців сприятиме постійному вдосконаленню та мотивації до навчання.

Також варто створити програми для професійного навчання та підвищення кваліфікації, які відповідатимуть вимогам Стандарту та забезпечать необхідний рівень знань і навичок фахівців з публічних закупівель.

Такі кроки у реформуванні публічних закупівель стануть вагомим ресурсним фактором для формування правил, норм та стандартів, що є елементами корпоративної культури публічних інституцій.

Література:

1. "Про публічні закупівлі": Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 23.08.2024).
2. Державна казначейська служба України. Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. URL: <https://www.treasury.gov.ua/kaznachejstvo-informuye/yedinij-reyestr-rozporyadnikiv-ta-oderzhuva-chiv-byudzhetnih-koshtiv> (дата звернення: 23.08.2024).

3. Лебедин Р., Любимов М. Публічні закупівлі в умовах воєнного стану. Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті: тези доп. XLVII Міжнар. наук. студ. конф. за підсумками наук.-досл. робіт студентів за 2023 рік, м. Полтава, 25 квіт. 2024 р., Полтава, 2024. С. 135—137.

4. "Про затвердження Примірного положення про уповноважену особу": Наказ Міністерства економіки України від 08.06.2021 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0040930-21#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

5. "Про затвердження професійного стандарту "Фахівець з публічних закупівель"": Наказ Міністерства соціальної політики України від 18.02.2019 р. № 234. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN054662> (дата звернення: 23.08.2024).

6. "Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024—2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024—2025 роках": Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.02.2024 р. № 76-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#n15> (дата звернення: 23.08.2024).

7. Бігун Н. В березні у Prozorro оголосили закупівель майже на 88 млрд грн Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=27751f4f-8051-430b-9605-5b3952a014d7&title=ProzorroZakupivli> (дата звернення: 23.08.2024).

8. Бігун Н. У травні через Prozorro оголосили закупівель більше ніж на 128 млрд грн Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=7a294e6f-0bc4-4032-ad9df1c2d7b4f5ac&title=UTravniCherezProzorroOgolosiliZakupivliNa128MldGrn> (дата звернення: 23.08.2024).

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: затв. Верховною Радою України від 07.12.1984 р. № 8073-X, чинна редакція від 09.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 23.08.2024).

10. Кодекс законів про працю України: затв. Верховною Радою України від 10.12.1971 р. № 322-VIII, чинна редакція від 30.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

11. Цивільний кодекс України: затв. Верховною Радою України від 16.01.2003 р. № 435-IV, чинна редакція від 05.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

12. Кримінальний кодекс України: затв. Верховною Радою України від 01.09.2001 р. № 2341-XIV, чинна редакція від 19.05.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.08.2024).

13. Литвинчук І. Вебінар "Професіоналізація фахівців у публічних закупівлях". URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/vebinar-profesionalizaciya-fahivciv-u-publicnih-zakupivlyah> (дата звернення: 23.08.2024).

14. Литвинчук І. Як часто треба складати тестування для уповноважених осіб. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/yak-chasto-treba-skladati-testuvannya-dlya-upovnovazhenih-osib> (дата звернення: 23.08.2024).

15. Професійний стандарт "Фахівець з публічних закупівель": затв. Міністерством економіки України від 14.09.2023 р. № 13580. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-publicnih-zakupivel-2> (дата звернення: 23.08.2024).

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "About public procurement", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (Accessed 23 August 2024).

2. The State Treasury Service of Ukraine (2024), "Unified register of managers and recipients of budget funds", available at: <https://www.treasury.gov.ua/kaznachejstvo-informuye/yediniy-reyestr-rozporyadnikiv-ta-oderzhuvachiv-byudzhethnih-koshtiv> (Accessed 23 August 2024).

3. Lebedyn, R. and Liubymov, M. (2024), "Public procurement under martial law", Aktualni pytannia rozvytku nauky ta zabezpechennia yakosti osvity u XXI stolitti [Current issues of science development and ensuring the quality of education in the 21st century], Tezy dopovidei XLVII Mizhnarodnoi naukovoї studentskoi konferentsii za pidsumkamy naukovo-doslidnykh robot studentiv za 2023 rik [Abstracts of reports of the XLVII International Scientific Student Conference based on the results of students' research works for 2023], Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine, pp. 135—137.

4. Ministry of Economy of Ukraine (2021), Order "On the approval of the Model Regulation on the authorized person", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0040930-21#Text> (Accessed 23 August 2024).

5. Ministry of Social Policy of Ukraine (2019), Order "About the approval of the professional standard "Public Procurement Specialist"", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/FN054662> (Accessed 23 August 2024).

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Order "On the approval of the Public Procurement System Reform Strategy for 2024—2026 and the approval of the operational plan for its implementation in 2024—2025", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#n15> (Accessed 23 August 2024).

7. Bihun, N. (2024), "In March, Prozorro announced a purchase worth almost 88 billion hryvnias", Ministry of Economy of Ukraine, available at: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=27751f4f-8051-430b-9605-5b3952a014d7&title=ProzorroZakupivli> (Accessed 23 August 2024).

8. Bihun, N. (2024), "In May, through Prozorro, purchases of more than 128 billion hryvnias were announced", Ministry of Economy of Ukraine, available at: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=7a294e6f-0bc4-4032-ad9d-f1c2d7b4f5ac&title=UTravni-CherezProzorroOgolosiliZakupivliNa128-MlrdGrn> (Accessed 23 August 2024).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1984), "Code of Ukraine on administrative offenses", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807%31-10> (Accessed 23 August 2024).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1971), "Code of Labor Laws of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (Accessed 23 August 2024).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Civil Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Accessed 23 August 2024).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), "Criminal Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Accessed 23 August 2024).

13. Lytvynchuk, I. (2024), Webinar "Professionalization of specialists in public procurement", available at: <https://infobox.prozorro.org/articles/v webinar-profesionalizaciya-fahivciv-u-publicnih-zakupivlyah> (Accessed 23 August 2024).

14. Lytvynchuk, I. (2024), "How often should testing be done for authorized persons", available at: <https://infobox.prozorro.org/articles/yak-chasto-treba-skladati-testuvannya-dlya-upovnovazhenih-osib> (Accessed 23 August 2024).

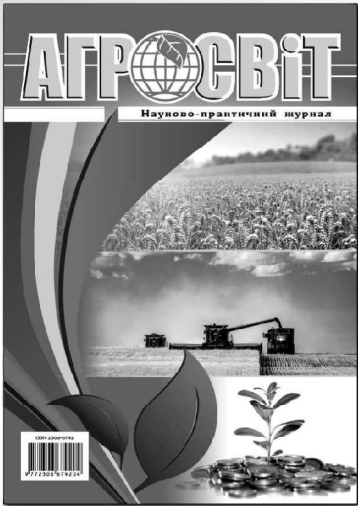
15. Ministry of Economy of Ukraine (2023), "Professional standard "Specialist in public procurement"", available at: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-publicnih-zakupivel-2> (Accessed 23 August 2024).

Стаття надійшла до редакції 24.09.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292